

ASBESTLİ BİNALARIN YIKIMI: MALTEPE HAVAGAZI FABRİKASI VAKASI

ASBESTLİ BİNALARIN YIKIMI: MALTEPE HAVAGAZI FABRİKASI VAKASI

Asbest ısıya, aşınmaya ve kimyasal maddelere karşı son derece dayanıklı kanserojen bir maddedir. Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından tüm türleri kanser yapıcı olarak tanımlanan asbest, solunum yoluyla vücuda girdiği zaman hastalıklara yol açmaktadır, ancak bu hastalıkların ortaya çıkması uzun yıllar sürebilir. Özellikle akciğer ve akciğer zarı kanserinin ortaya çıkmasında etkili olmaktadır.

Ankara'nın Maltepe semtinde bulunan Havagazı Fabrikasının Ankara Büyükşehir Belediyesi tarafından organize edilen yıkım işlemi, geçtiğimiz günlerde yazılı ve görsel basın organları tarafından sıklıkla kamuoyu gündemine getirildi. Konunun kamuoyunda yankı uyandırmasının temel sebebi ise yıkılacak bina içerisinde bulunan tehlikeli asbest maddesi

oldu. İş Güvenliği dergisi olarak biz de konuyu mercek aldık.

TESİSİN TARİHİ

Maltepe Havagazı Fabrikası 1929-1990 yılları arasında Ankara'nın Maltepe semtinde faaliyet gösteren havagazı üretim tesisidir. 1928 yılında Alman Aktien Elektrischen Gesellschaft firması tarafından inşaatına başlanan yapı-

nın mimarı Werner Issel'dir. Elektrik santralini inşaatından sonra 1933 yılında yerleşke genişletilmiş ve 57.270 metrekare alana yayılmıştır. Elektrik üretim tesislerinin ve gazhanenin dışında işçi lojmanları, yemekhane ve cami gibi altyapı tesislerini de kapsamıştır. İnşaat süresince Alman, İngiliz ve Türk işçiler beraber çalışmıştır. Tesis 1929-1990 yılları arasın-

da faaliyet göstermiştir.

Kültür Bakanlığı tarafından arkeolojik sit alanı ilan edilen yapı daha sonra Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından koruma kapsamından çıkartıldıktan sonra Ankara Büyükşehir Belediyesi ve EGO Genel Müdürlüğü tarafından 13.06.2006 tarihinde saat:18.00'da başlayan bir operasyon ile yıkılmaya başlandı ve büyük bir bölümü yıkıldı.

Başkent Ankara'ya 66 yıl boyunca hizmet veren ve doğalgazın gelmesi ile devre dışı bırakılan ve ülkemizdeki nadir endüstri miraslarından birisi olan Havagazı Fabrikası, 1990 yılında "İş Merkezi" yapılmak amacıyla yıkım kararı alınarak yıkılmaya başlanmış, Sanayi tarihi açısından önemli olan yapının korunmamış olması çeşitli tepkilerle karşılanmıştır.

ÖNLEM ALINMADAN YIKIM YAPILDIĞI ENDİŞESİ

Ankara Büyükşehir Belediyesi, 25 Şubat 2017 günü tesisin ayakta kalan kısımlarını tekrar yıkılmaya başladı. İçerisinde 350 ton asbest barındırdığı uzmanlarca belgelenmiş olan tarihi Havagazı Fabrikası'nın tekrar yıkılmaya başlaması, gerekli önlemlerin alınmadan yıkımın yapıldığı iddiaları nedeniyle ciddi bir paniğe ve korkuya neden oldu. Uzmanlar derhal bölgenin karantinaya alınması ve okulların tatil edilmesi gerektiğini belirtti. Yapılan açıklamalarda yapının asbestli olması nedeniyle, yıkım sırasında koruyucu önlemlerin alınması gerektiği, koruyucu önlemler alınmadığı

için asbestin her yere yayıldığı ifade edildi.

Havagazı Fabrikası'nın yıkımına ilişkin Ankara Tabip Odası, Kimya Mühendisleri Odası, Mimarlar Odası Ankara Bölge İdare Mahkemesine başvurarak yürütmenin durdurulmasını istedi. Ankara 7.İdare Mahkemesi ise Havagazı fabrikasının yıkımı için durdurma kararı aldı.

Meslek odalarının ve uzmanların durdurma kararı istemelerinin gerekçeleri:

- Yıkım işleminin Yönetmelik ve yasalarla uygun olarak yapılmaması.
- Yıkım işlemi ve hafriyatın taşınması sırasında bölgeye asbest liflerinin yayılması.
- Yıkım işinde çalışan işçiler için gerekli koruyucu önlemlerin alınmamış olması.
- Havagazı fabrika alanına yakın oturan mahalle sakinleri, çevrede bulunan işyerleri ve bu bölgeyi kullanan vatandaşlar

için gerekli önlemlerin alınmamış olması.

• Tok Sokak dış duvar üstünden, Enerji SA mescit arkasından ve sahada çalışma yapılan 2 kepçeden alınan numunelerde yapılan analizde yüzde 15 ila yüzde 40 arasında asbest türünün en tehlikesi olan amfibol bulunması.

- Yıkımda tozu önlemek için su kullanılması. Su sıkılarak asbest yok edilemez. Toprak kuruyunca asbestin tekrar çevreye yayılma riskinin bulunması.
- Asbest liflerinin çevreye yayılmasını önlemek için binanın file tül ile sarılması gibi komik bir koruma önleminin alınması.
- Yıkımdan çıkan parçalar özel olarak paketlenmeden açıkta kamyonlarla taşınması.
- Asbestli hafriyatı taşıyan kamyonların brandasız çalışması.
- Asbestli hafriyatı çevreye saçarak gitmeleri.

- Ayrıca dökümün yapıldığı alanda tarım arazisi ve yerleşim yerleri varsa oradaki insanlar da tehdit altında olması.

- Çalışma alanında çalışanların yıkanmaları için gerekli önlemlerin alınmamış olması.

İNSANLARI BU KADAR KORKUTAN ASBEST NEDİR?

- 1) Aktinolit Asbest, CAS No 77536-66-4,
- 2) Antofilit Asbest, CAS No 77536-67-5,
- 3) Grünerit Asbest (Amosit), CAS No 12172-73-5,
- 4) Krizotil, CAS No 12001-29-5, CAS No 132207-32-0,
- 5) Krosidolit, CAS No 12001-28-4,

6) Tremolit Asbest, CAS No 77536-68-6 lifli silikatlardır.

Asbest ısıya, aşınmaya ve kimyasal maddelere karşı son derece dayanıklı kanserojen bir maddedir. Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından tüm türleri kanser yapıcı olarak tanımlanan asbest, solunum yoluyla vücuda girdiği zaman hastalıklara yol açmaktadır, ancak bu hastalıkların ortaya çıkması uzun yıllar sürebilir. Özellikle akciğer ve akciğer zarı kanserinin ortaya çıkmasında etkili olmaktadır.

Kentsel dönüşüm sırasında gerekli önlemler alınmadan yapılan yıkımlar sırasında havaya yayılan asbest lifleri, kontrolsüz biçimde sökülen diğer zararlı

maddeler nedeniyle dönüşüm bölgelerinde yaşayan insanlar kanser dahil olmak üzere çeşitli sağlıklı risklerine maruz kalmaktadırlar. Asbest gibi tehlikeli maddelerden korunmak için yıkımlar öncesinde sistematik bir denetim yapılması gerekmektedir.

Yasal Mevzuatımızda, işverenin asbestle yapılacak çalışmalarda uygulaması gereken kurallar aşağıda yer alan Yönetmelik doğrultusunda olmalıdır.

ASBESTLE ÇALIŞMALARDA SAĞLIK VE GÜVENLİK ÖNLEMLERİ HAKKINDA YÖNETMELİK

Yönetmeliğin amacı : Çalışanların asbest söküm, yıkım,

tamir, bakım, uzaklaştırma çalışmalarında asbest tozuna maruziyetlerinin önlenmesi ve bu maruziyetten doğacak sağlık risklerinden korunması, sınır değerlerin ve diğer özel önlemlerin belirlenmesidir.

Yönetmelik: 20/6/2012 tarihli ve 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu kapsamına giren, asbest veya asbestli malzeme ile yapılan çalışmalarda, asbest tozuna maruziyetin olabileceği tüm işlerde ve işyerlerinde uygulanır. (Madde 1)

Kullanım yasağı

- Asbestin her türünün çıkarılması, işlenmesi, satılması ve ithalatı,
- Asbest içeren her türlü ürü-

nün ithalatı ve satılması,

c) Asbest ürünlerinin veya asbest ilave edilmiş ürünlerin üretimi ve işlenmesi yasaktır. (Madde 5)

Söküm, yıkım, tamir, bakım ve uzaklaştırma işleri

İşveren, söküm, yıkım, tamir, bakım ve uzaklaştırma işlerine başlamadan önce, asbest içerebilecek malzeme ve yerlerini belirlemek için tesis, bina, gemi ve benzeri yapı ve sistemlerde inceleme yaparak gereken tedbirleri alır. Yıkım izni için 18/3/2004 tarihli ve 25406 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Hafriyat Toprağı, İnşaat ve Yıkıntı Atıklarının Kontrolü Yönetmeliğinin ilgili hükümleri uygulanır. İşverenin çalışma

yaptığı herhangi bir yapı veya ortamda asbest veya asbestli malzeme bulunduğu şüphesi varsa bu Yönetmelik hükümleri uygulanır.

İşveren; asbest içerebilecek malzemelerin, söküm, yıkım, tamir, bakım ve uzaklaştırma işlerini asbest söküm uzmanı nezaretinde asbest söküm çalışması tarafından yapılır

Teknik önlemler alınmasına rağmen, havadaki asbest konsantrasyonunun sınır değeri aşabileceği söküm, yıkım, tamir, bakım ve uzaklaştırma gibi belirli işlerde; Çalışanların korunması için işveren, özellikle aşağıda belirtilen önlemleri alır.

- Uygun solunum sistemi koruyucusu ve diğer kişisel

koruyucu donanım ile bunları kullanacak çalışanların ve çalışma sürelerinin belirlenmesi ve kişisel koruyucuların kullanılmasını sağlar.

- Sınır değerin aşılması ihtimali olan yerlere uyarı levhalarının konulmasını sağlar.
- Asbest veya asbestli malzemedan çıkan tozun, tesis veya çalışma alanı dışına yayılmasını önler.
- Bu maddede belirtilen işlere başlamadan önce, alınacak önlemler hususunda çalışanlar veya temsilcilerini bilgilendirir ve onların görüşlerini alır. (Madde 7)

Bildirim ve iş planı

İşveren, bu Yönetmelik kapsamına giren çalışmalara başlamadan önce iş planı hazırlamak ve işyerinin bağlı bulunduğu Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlüğüne iş planı ile birlikte bildirimde bulunmakla yükümlüdür. (Madde 9)

Sınır değeri

İşveren, bu Yönetmelik kapsamındaki çalışmalarda çalışanların maruz kaldığı havadaki asbest konsantrasyonunun, sekiz saatlik zaman ağırlıklı ortalama değerinin (ZAOD-TWA) 0,1 lif/cm³'ü geçmemesini sağlar. (Madde 11)

Sınır değerlerin aşılmasının önlenmesi

Bu Yönetmelik kapsamına giren çalışmalarda, çalışanların bu malzemelerden çıkan toza maruziyetinin en aza indirilmesi ve her durumda asbestin ortam

havasındaki miktarının 11 inci maddede belirtilen sınır değeri aşmaması için özellikle aşağıda belirtilen önlemler alınır: (Madde 12)

- Bu Yönetmelik kapsamına giren çalışmalar mümkün olan en az sayıda çalışan ile yapılır.
- Çalışma sistemi, asbest tozu çıkarmayacak şekilde tecrit edilecek, bu mümkün değilse çıkan tozun ortama yayılması önenecek şekilde tasarlanır.
- Asbeste maruziyet riski olan çalışmaların yapıldığı yerlerin

ve kullanılan ekipman temizlik ve bakım işlerinin düzenli ve etkili şekilde yapılması sağlanır.

- Asbest veya toz çıkaran asbestli malzemeler, sızdırmaz uygun paketler içerisinde taşınır ve diğer malzemelerden ayrı olarak depolanır.
- Asbest içeren atıklar derhal toplanarak Çevre ve Şehircilik Bakanlığının ilgili mevzuatındaki işaretlemeler kullanılarak içinde asbest olduğunu gösterecek şekilde etiketlenip sızdırmaz paketler içinde en kısa zamanda işyerinden uzaklaştırılır

ve ilgili mevzuata uygun şekilde yok edilir.

Sınır değerin aşılması

a) Sınır değerin aşılmasının nedenleri tespit edilerek asbest konsantrasyonunun bu değerin altına inmesi için derhal gerekli önlemler alınır. Çalışanların korunması için uygun önlemler alınıncaya kadar etkilenmiş alanda çalışma yapılamaz.

b) Alınan önlemlerin yeterli olup olmadığını belirlemek için ortam havasında tekrar asbest konsantrasyonu ölçümü yapılır.

c) Maruziyetin diğer önlemlerle azaltılmasının mümkün olmadığı ve ancak solunum sistemi koruyucusu kullanılarak sınır değere uyumun mümkün olduğu hallerde, çalışanların koruyucu ile çalışmalarını süreklilik arz edemez, her bir çalışanın çalışacağı azami süre önceden belirlenir ve bu süre kesinlikle aşılamaz. Koruyucu kullanılarak yapılan çalışma süresince, fiziki şartlar, iklim şartları ve çalışanların veya temsilcilerinin görüşleri de dikkate alınarak uygun dinlenme araları verilir. (Madde 13)

Genel önlemler

Asbest veya asbestli malzeme tozuna maruziyet riski bulunan çalışmalarda aşağıdaki önlemler alınır. (Madde 14)

a) Asbest olduğu belirlenen çalışma alanlarında;

1) Gerekli işaretlemeler yapılır ve uyarı levhaları konulur.

2) Görevli olanlar dışındaki çalışanların girmesi önlenir.

3) Sigara içilmesi yasak olan alanlar belirlenir.

4) Yeme içme için ayrılan yerler, asbest tozu ile kirlenme riski bulunan yerlerin dışında seçilir.

b) Asbestle çalışılan işyerlerinde;

1) Çalışanlara koruyucu giysi, solunum cihazları gibi yapılan işe uygun kişisel koruyucu donanım verilir.

2) Kişisel koruyucu donanımlar işyeri dışına çıkarılmaz. Koruyucu giysiler işyerinde veya temizlik işlerinin yapıldığı yerlerde temizlenir ve işyerinden yalnızca kapalı kaplar içerisinde çıkarılır.

3) Koruyucu giysiler ile çalışanların kendilerine ait giysileri ayrı ayrı yerlerde muhafaza edilir.

4) Çalışanlara uygun el ve yüz yıkama yerleri, tozlu işlerde ise duş imkanı sağlanır.

5) Kullanılan kişisel koruyucu donanımlar, özel olarak belirlenmiş yerlerde saklanır, her kullanımdan sonra kontrol edilip temizlenir, tamir ve bakımı yapılır.

(2) Birinci fıkrada belirtilen önlemler için çalışanlara herhangi bir mali yük getirilemez.

Sağlık gözetimi

Çalışanlar aşağıdaki hususlar göz önünde bulundurularak sağlık gözetimine tabi tutulur.

a) Bu Yönetmelik kapsamındaki işleri ilk defa yapacak kişinin, önce işyeri hekimi tarafından genel sağlık durumu değerlendirilir ve Ek-1'de belirtildiği şekilde, özellikle solunum sistemi muayeneleri başta olmak üzere genel sistemik fizik muayene ile diğer tetkik ve kontrolleri yapılır. İşyeri hekimi, risk değerlendirmesi ve ölçüm sonuçlarını dikkate alarak çalışanların sağlık durumlarını değerlendirir ve değerlendirme sonucuna göre akciğer radyografilerini uygun sürelerle tekrarlar, bu süre 2 yılı aşamaz.

b) Sağlık gözetiminden sorumlu işyeri hekimi; muayene ve tetkiklerin sonucuna göre, çalışanın asbeste maruz kala-

cağı işlerde çalıştırılmaması da dahil her türlü koruyucu ve önleyici tedbirleri belirleyerek işverene önerilerde bulunur.

c) Çalışanlara maruziyetin sona ermesinden sonra da yapılması gereken sağlık değerlendirmeleri ile ilgili bilgi verilir. Hekim, maruziyetin bitmesinden sonra sağlık gözetiminin devam etmesi gereken süreyi belirleyebilir.

ç) Çalışan ve/veya işveren sağlık muayene ve tetkiklerinin yeniden yapılmasını isteme hakkına sahiptir. (Madde 16)

Kayıtların tutulması

Asbestle çalışılan işyerlerinde işverenler aşağıda belirtilen kayıtları tutmak ve bunları saklamakla yükümlüdürler:

a) Asbest söküm işini yapan veya yaptıran işveren, asbest sökümünde görev alanların yaptıkları işleri, çalışma süresini ve maruziyet düzeyini belirten kayıtları tutar ve saklar. İşyeri hekimi, diğer sağlık

personeli veya sağıktan sorumlu kurum ve kuruluşlar talep etmeleri halinde bu kayıtları inceleyebilir. Çalışanlar kendilerine ait kayıtların bir örneğini alabilirler. Çalışan ve/veya temsilcileri kayıtlar hakkında isimsiz olarak genel bilgileri alabilirler.

b) Asbest tozuna maruziyetin sona ermesinden sonra kayıtlar en az 40 yıl süreyle saklanır.

c) İşyerinin çalışanlarıyla devri halinde kayıtlar devredilen işletmeye teslim edilir.

ç) İşyerinin kapanması halinde kayıtlar Sosyal Güvenlik Kurumu İl Müdürlüğüne teslim edilir. (Madde 17)

Asbestoz ve mezotelyoma kayıtları

Sosyal Güvenlik Kurumunca tespit edilen veya Sosyal Güvenlik Kurumuna bildirilen asbestoz ve mezotelyoma vakaları ile ilgili kayıtlar bu Kurum tarafından tutulur. (Madde 18)